Controleplan 2026 voor gemeente Rotterdam

18 september 2026

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Dit verslag is opgesteld uitsluitend voor gebruik door de gemeente raad, de Commissie Onderzoek van de Rekening (COR) en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Rotterdam. Op dit verslag kan niet door derden worden gesteund aangezien derden niet op de hoogte zijn van het doel van de werkzaamheden en de resultaten onjuist kunnen interpreteren. Wij aanvaarden geen aansprakelijkheid, zorgplicht en/of verantwoordelijkheid jegens andere partijen dan de gemeente Rotterdam.

Volg onze sectorvoorzitter Martine Koedijk op Instagram via @raad_en_staten_in_positie

18 september 2026

Martine Koedijk

Annemarie Kros

Geachte leden van de COR en het college,

Hierbij presenteren wij u het controleplan voor de controle van uw jaarrekening over het boekjaar 2026. Dit document geeft u een samenvattend overzicht van de manier waarop wij de controle 2026 zullen uitvoeren. Onze controleaanpak is gebaseerd op brede kennis van uw gemeente en de ontwikkelingen in uw sector, en op de uitkomsten van de gezamenlijke evaluatie van het jaarrekeningproces 2025 met uw ambtelijke organisatie.

Het controleplan begint met een samenvatting met daarin de belangrijkste elementen van onze aanpak. Daarna komen achtereenvolgens onze risicoanalyse, onze controleaanpak, de belangrijke actuele ontwikkelingen en de wijze waarop wij samenwerken aan bod.

Onze controleaanpak is op maat gemaakt en risicogericht. Daarbij is uw input belangrijk: de speerpunten die u ons meegeeft, betrekken wij nadrukkelijk in onze aanpak en in de afstemming gedurende het jaar.

Met de gekozen aanpak kunnen wij u feedback geven, vertaald in praktische, uitvoerbare aanbevelingen, afgestemd op uw gemeente.

Wij wijzen de raadsleden daarnaast graag op de belangrijkste boodschappen in begrijpelijke taal, die in de bijlage is opgenomen. Mocht u nog vragen hebben, aarzel dan niet om contact met ons op te nemen.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. Martine Koedijk RA RE
Partner

Annemarie Kros RA EMITA
Senior Director

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Fascinatio Boulevard 350, 3065 WB, Postbus 8800, 3009 AV, Rotterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop) voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Samenvatting van het controleplan 2026

Belangrijke ontwikkelingen voor uw gemeente

- Gemeente Rotterdam staat in 2026 voor de opgave om de financiële verantwoording en onderliggende processen verder te stabiliseren. De softclose helpt daarbij om tijdig inzicht te krijgen in de voortgang van de processen. Om de financiële basishygiëne structureel te verbeteren, gaat de organisatie de oorzaken van de controleverschillen 2025 analyseren en gericht verbeteracties doorvoeren.
- Voor de kwaliteit van de primaire processen, de administratie en de verantwoording daarover is het versterken van het first time right-principe een belangrijke voorwaarde. Dit levert tijdige en betrouwbare controle-informatie op. Het coalitieakkoord geeft hieraan mede richting, onder meer via procesvereenvoudiging.
- De financiële houdbaarheid vraagt blijvend aandacht door de omvangrijke maatschappelijke en investeringsopgaven (waaronder Stadsburg en andere projecten) en de druk op de structurele exploitatie. Vanuit het provinciaal toezicht wordt daarbij aandacht gevraagd voor de onderbouwing van de stelposten.

Risico’s in de controle van 2026

- Voor 2026 onderkennen wij enkele significante risico's, waaronder de frauderisico's rond het doorbreken van beheersmaatregelen door management, aanbestedingen aan bevriende partijen, onjuiste betalingen en niet-zakelijke transacties bij grondexploitaties en vastgoed.
- Gegeven de ITGC-bevindingen uit 2025 verwachten wij in 2026 niet te kunnen steunen op Oracle Fusion. De IT-beheerprocessen (zoals wijzigings- en autorisatiebeheer) zijn niet zichtbaar vast te stellen en verregaande autorisaties zijn niet beperkt tot IT-medewerkers, met een risico op doorbreking van de functiescheiding.
- Mede door de opvolging van eerdere onderzoeken is het frauderisico rond het vaststellen van de prestatielevering vervallen. De structurele borging vraagt nog aandacht, met name bij het aanbestedingsproces en de financiële basishygiëne. Tekortkomingen hierin vergroten het risico op correcties, onzekerheden en vertraging.

Onze controleaanpak en speerpunten

- Onze controleaanpak is voornamelijk gegevensgericht, waarbij wij optimaal gebruikmaken van de door FA uitgevoerde werkzaamheden; ten aanzien van de significante risico's verrichten wij zelf controlewerkzaamheden. De belangrijkste ontwikkelingen binnen gemeente Rotterdam, zoals de stabilisering van processen, de financiële basishygiëne, het sociaal domein (waaronder prognosemodel) en de financiële houdbaarheid, bepalen de focus en diepgang, evenals specifieke dossiers als Museum Boijmans Van Beuningen, erfpacht, bouwclaims, ontwikkelingen horizontaal toezicht, VPB brandstofverkooppunten en de actualisatie van grondexploitaties.
- Waar relevant beoordelen wij de opzet en het bestaan van onderdelen van de interne beheersing. Omdat wij in nog beperkt kunnen steunen op Oracle Fusion, vullen wij dit aan met gerichte gegevensgerichte werkzaamheden.
- Wij zetten data-analyse in om afwijkingen en risico’s tijdig te signaleren, bijvoorbeeld op journaalboekingen en salarissen. Ook wordt binnen de controle gebruikgemaakt van AI-tooling zoals bij inkoop, betalingen en de SiSa-controles.
- De materialiteit voor 2026 bedraagt €98 miljoen. Dit sluit aan op 2% van de totale lasten exclusief reservemutaties en is op consistente wijze met voorgaand jaar bepaald (conform startnotitie).
- In de omgevingsanalyse hebben wij de speerpunten uitgewerkt.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Omgeving
Controlerisico's
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

1

Omgevings- en risicoanalyse

Wij starten onze controle met een integrale omgevings- en risicoanalyse, waarin wij de belangrijkste ontwikkelingen vertalen naar risico's voor de jaarrekening en onze controleaanpak.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Omgeving
Controlerisico's
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

De omgeving van gemeente Rotterdam vertaald naar onze controle

Onze rol bij maatschappelijke en strategische thema's
Als accountant controleren wij of de jaarrekening van de Gemeente Rotterdam een getrouw beeld geeft van de financiële positie en controleren wij de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording.

De financiële positie is afhankelijk van de maatschappelijke en strategische context waarin de gemeente opereert. Grote maatschappelijke opgaven, landelijke wetgeving en lokale ambities (3e Stadsburg en andere omvangrijke stadsprojecten) hebben immers een directe en ingrijpende invloed op de beheersbaarheid van de gemeentelijke financiën. Wij benaderen deze ontwikkelingen daarom niet met een statische afvinklijst achteraf, maar via een actieve, risicogerichte controleaanpak.

Vanuit onze natuurlijke adviesfunctie betrekken wij deze thema's op de drie verschillende niveaus. Allereerst treden wij op als uw gesprekspartner door vroegtijdig in dialoog te gaan met het college en de ambtelijke organisatie over de manier waarop de gemeente zich voorbereidt op de risico's van morgen. Indien nodig vertalen wij deze trends via onze risicoanalyse naar concrete controlewerkzaamheden op die posten in de jaarrekening waar de financiële belangen en onzekerheden het grootst zijn.

Tot slot gebruiken wij onze natuurlijke adviesfunctie om eventuele knelpunten in de procesinrichting en de interne beheersing via de board letter en het accountantsverslag te rapporteren, waarmee wij de raad en COR voorzien van handvatten voor haar kaderstellende en controlerende rol.

Oracle Fusion, digitalisering en AI
Oracle Fusion blijft in 2026 een belangrijk aandachtspunt voor gemeente Rotterdam, omdat de verdere stabilisering van processen, beheersing en controle-informatie nog doorwerkt in het jaarrekeningproces. In 2026 ligt de nadruk op de verdere verankering van de IT-beheersing, de opvolging van eerder geconstateerde tekortkomingen en de koppeling tussen IT-bevindingen en aanvullende controlewerkzaamheden, onder meer bij het betaalproces.

In onze controle richten wij ons daarom op de opzet en het bestaan van relevante IT General Controls en op de vraag welke aanvullende werkzaamheden nodig zijn om voldoende zekerheid te verkrijgen over financieel relevante processen en rapportages. Daarbij kijken wij onder meer naar de beheersing van toegangen en bevoegdheden binnen Oracle Fusion, de wijze waarop wijzigingen in het systeem worden beheerst en de monitoring die beschikbaar is om afwijkingen of risico's tijdig te signaleren.

Daarnaast benutten wij in de controle data-analyse en, waar passend, AI-tooling. Binnen gemeente Rotterdam wordt deze inzet verder ontwikkeld, onder meer bij inkoop en de SiSa-controles. Voor zover deze ontwikkelingen doorwerken in de financiële verantwoording en de beschikbaarheid van controle-informatie, betrekken wij deze in onze risicoanalyse en controleaanpak.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Omgeving
Controlerisico's
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

De omgeving van gemeente Rotterdam vertaald naar onze controle

Financiële basishygiëne en first time right
Het versterken van de financiële basishygiëne blijft in 2026 een belangrijk aandachtspunt voor gemeente Rotterdam. Daarbij gaat het niet alleen om de doorontwikkeling van Oracle Fusion, maar ook om de kwaliteit van de primaire vastlegging, de tijdige beschikbaarheid van controle-informatie en de onderbouwing van dossiers. Eerder geconstateerde controleverschillen en benodigde correcties onderstrepen het belang van een goed onderbouwd jaarrekeningproces.

In 2026 ligt de nadruk op first time right en het tijdig signaleren van knelpunten in het jaarrekeningproces. Het hernieuwen van de ambitie en doelstelling van de softclose zien wij hierin als belangrijke mogelijkheid. In onze controle besteden wij aandacht aan de navolgbaarheid van de financiële administratie en aan de kwaliteit van de aangeleverde controle-informatie. Waar nodig is, kan dit leiden tot aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden en verhoogde aandacht voor tussentijdse afsluitingen, dossierkwaliteit en de opvolging van eerdere bevindingen.

Het sociaal domein en de uitgavenontwikkeling
Het sociaal domein blijft voor gemeente Rotterdam een financieel en bestuurlijk belangrijk aandachtsgebied. De totale zorglasten zijn in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Binnen die ontwikkeling is de stijging van de jeugdzorglasten het meest significant, naast een duidelijke groei van de Wmo-lasten. Tegelijkertijd laten de gerealiseerde lasten zien dat de uitkomsten per jaar kunnen afwijken van de begroting, onder meer door verschillen in de feitelijke zorglevering.

Voor gemeente Rotterdam vraagt dit daarom niet alleen aandacht vanwege de omvang van de zorglasten, maar ook vanwege de onderbouwing van de lasten, de verdere verbetering van het prognosemodel en de beschikbaarheid van verantwoordingsinformatie. Daarbij blijft de gemeente Rotterdam voor de financiële onderbouwing en verantwoording in belangrijke mate afhankelijk van informatie van zorgaanbieders en de GRJR. Voor een deel van de zorglasten bestaan daarbij onzekerheden als gevolg van ontbrekende productieverantwoordingen.

In onze controle besteden wij daarom aandacht aan de opbouw en onderbouwing van de zorglasten, de kwaliteit van prognoses en de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van verantwoordingsinformatie, voor zover dit doorwerkt in de jaarrekening en toelichtingen. Dit kan leiden tot verhoogde aandacht voor schattingen, onzekerheden en de toelichting daarop.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Omgeving
Controlerisico's
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

De omgeving van gemeente Rotterdam vertaald naar onze controle

Fraude en integriteit
Fraude- en integriteitsvraagstukken blijven voor gemeente Rotterdam een relevant en gevoelig aandachtsgebied. Binnen de organisatie is de afgelopen periode nadrukkelijk aandacht besteed aan de opvolging van maatregelen gericht op integriteit, prestatielevering en de verdere verankering van beheersmaatregelen.

Tegelijkertijd blijft dit thema voor Rotterdam nauw verweven met financieel kritieke processen zoals inkoop, aanbesteden en betalingen, waarin integriteitsrisico's en kwetsbaarheden in de interne beheersing kunnen samenkomen. Eerdere bevindingen en de blijvende aandacht voor dit onderwerp maken dat dit thema ook in 2026 relevant blijft.

In onze controle besteden wij daarom aandacht aan fraude- en integriteitsrisico's voor zover deze kunnen doorwerken in de jaarrekening, de rechtmatigheids-verantwoording en onderliggende processen. Daarbij richten wij ons onder meer op het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management, functiescheidingen, autorisaties en risicovolle transactiestromen binnen inkoop-, aanbestedings- en betaalprocessen. Dit kan leiden tot verhoogde aandacht voor zowel de interne beheersing als aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden en data-analyses.

De financiële houdbaarheid in meerjarenperspectief
De financiële houdbaarheid van gemeente Rotterdam vraagt in 2026 blijvende aandacht in meerjarenperspectief. De begroting 2026 is structureel niet in evenwicht, en ook in voorgaande jaren stond de structurele exploitatie onder druk. In het meerjarige beeld wordt herstel van het structurele evenwicht pas in 2028 en 2029 voorzien.

Dat herstel is mede afhankelijk van taakstellingen, aannames en maatregelen die nog gerealiseerd en verder onderbouwd moeten worden. Het coalitieakkoord 2026–2030 zet daarbij in op een omvangrijke investeringsagenda, gedekt door oplopende bezuinigingen op de organisatie en lastenverzwaringen, terwijl de zorg- en jeugduitgaven verder toenemen. Tegelijkertijd kan het resultaat worden beïnvloed door factoren, zoals onderbesteding en ontwikkelingen vanuit het Rijk. Ook externe factoren, zoals stijgende bouwkosten, netcongestie en personele schaarste, kunnen de financiële ruimte verder onder druk zetten.

In onze controle besteden wij hier aandacht aan voor zover dit doorwerkt in de jaarrekening, toelichtingen en onderliggende ramingen en schattingen. Daarbij betrekken wij onder meer de verwerking en toelichting van financiële risico's, het onderscheid tussen structurele en incidentele effecten en de onderbouwing van belangrijke aannames in de financiële verantwoording.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Omgeving
Controlerisico's
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

De omgeving van gemeente Rotterdam vertaald naar onze controle

Speerpunten van de raad

De volgende speerpunten zijn wij overeengekomen met de COR:

- In kaart brengen van het proces en de beheersing (zoals interne toetsing) bij het toepassen van een afschrijvingsregime bij materiële vaste activa en hoe en wanneer de uitkomst met de raad wordt gecommuniceerd.
- In kaart brengen proces voor kostenverhaal bij de facilitaire projecten van de grondexploitaties (de wijze waarop de kosten van bouwrijp maken worden geadministreerd en doorbelast aan de ontwikkelaar) en bij een aantal gerealiseerde casussen in 2026 toetsen of de uitgangspunten uit de nota Rotterdams grondbeleid en de omgevingswet zijn toegepast.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Omgeving
Controlerisico's
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Controlerisico's

Onze controleaanpak sluit aan op de omgevingsanalyse van gemeente Rotterdam, waarin wij de belangrijkste maatschappelijke, financiële en organisatorische ontwikkelingen hebben vertaald naar risico's voor de jaarrekening. Deze ontwikkelingen bepalen in belangrijke mate het risicoprofiel van de gemeente en vormen daarmee de basis voor onze risicoanalyse. Wij richten ons daarbij op die risico's die, gelet op hun aard en complexiteit, kunnen leiden tot materiële afwijkingen in de jaarrekening. Op basis van onze controlestandaarden en onze kennis van de gemeente kwalificeren wij deze als significante en verhoogde risico's.

Deze inherente risico's (zonder rekening te houden met beheersmaatregelen) zijn hieronder opgenomen en sluiten direct aan op de thema's uit de omgevings-analyse. Reguliere ('normale') controlerisico's maken onderdeel uit van onze standaard controleaanpak en zijn om deze reden niet afzonderlijk opgenomen in dit overzicht. Uitzondering hierop vormen risico's waarvan het profiel zich zichtbaar heeft ontwikkeld ten opzichte van het voorgaande jaar, bijvoorbeeld doordat deze zijn afgenomen van verhoogd naar normaal. Daarmee geven wij u een gericht en inzichtelijk beeld van de belangrijkste risico's die in 2026 bepalend zijn voor onze controle.

#	Omschrijving	Oorsprong van het risico	Onze controleaanpak	Risico 2026	Risico 2025
1	**Het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management** Het management kan interne controles bewust omzeilen, bijvoorbeeld via handmatige boekingen of beïnvloeding van schattingen (zoals grondexploitaties). Dit kan leiden tot materiële afwijkingen of fraude.	Verplicht risico vanuit de controle-standaarden voor accountants, fraude	Data-analyse op journaalposten (Halo), review van niet-routinematige boekingen, toetsing van schattingen en inbouwen van onvoorspelbaarheid in de controle (fraude-focus).	Significant	Significant
2	**Onrechtmatige beïnvloeding bij aanbestedingen** Het risico dat opdrachten niet objectief worden gegund (bijvoorbeeld door belangenverstrengeling of omkoping), waardoor wet- en regelgeving wordt omzeild.	Fraude, sectorbreed,	Risicogerichte selectie van aanbestedingen, controle op autorisaties en functiescheiding, analyse meerwerk en prestatielevering, toets op signalen van onregelmatigheden.	Significant	Significant
3	**Betaalproces** Frauderisico op uitvoering van onterechte betalingen wegens onjuiste wijzigingen in crediteurenstamgegevens.	Fraude	Data-analyse op uitgaande betalingen en gegevens-gerichte controle op uitgaande betalingen, waarbij de betaling en rekeningnummer worden onderbouwd met onderliggende brondocumentatie.	Significant	Significant
4	**Niet-zakelijke transacties bij grond- en vastgoedverkopen** Bij grond- en vastgoedverkopen kan een prijs worden afgesproken die niet marktconform is, wat kan leiden tot bevoordeling van partijen en financiële schade.	Fraude, Sectorbreed	Deelwaarnemingen op transacties, toets op marktconformiteit prijzen, beoordeling van governance en besluitvorming rond grondverkopen.	Significant	Significant
5	**Waardering van de grondexploitaties** De waarde van grondexploitaties is afhankelijk van aannames over toekomstige kosten, opbrengsten en planning. Kleine wijzigingen kunnen grote impact hebben op het resultaat.	Significante schattingspost	Beoordeling uitgangspunten en parameters, toetsing ramingen, controle verliesvoorzieningen en vergelijking met marktontwikkelingen en realisaties.	Significant	Significant
6	**Naleving aanbestedingsregels** Door complexe regelgeving bestaat het risico dat aanbestedingsregels niet volledig worden nageleefd, wat leidt tot onrechtmatigheden in de jaarrekening.	Sectorbreed	Analyse crediteuren (spendanalyse), toets op naleving aanbestedingswet, beoordeling opzet en werking interne beheersing in het inkoopproces.	Verhoogd	Verhoogd

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Reikwijdte
Materialiteit
Interne beheersing
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

2 Controleaanpak

Dit hoofdstuk is bedoeld om u een duidelijk overzicht te geven van de wijze waarop wij met de inbreng van de omgevings- en risicoanalyse de controle van de jaarrekening van gemeente Rotterdam gaan uitvoeren. Dit omvat inzichten in materialiteit, reikwijdte, normenkader, controlefilosofie, controlerisico's, IT-aanpak en risico's rondom fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Reikwijdte
Materialiteit
Interne beheersing
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Reikwijdte van de controle

Onze controleopdracht
U hebt ons verzocht de jaarrekening 2026 van gemeente Rotterdam te controleren. De jaarstukken bestaan uit meerdere onderdelen, die wij niet allemaal met dezelfde diepgang controleren. Onderstaand hebben wij daarom weergegeven op welke wijze wij de verschillende onderdelen van de jaarstukken in onze controle betrekken. Onze controleopdracht bestaat uit de controle van de jaarrekening 2026 met betrekking tot het aspect getrouwheid.

Hieronder valt ook de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording. Daarnaast controleren wij de rechtmatigheid van de specifieke uitkeringen in de SiSa-bijlage. Op basis van onze kennis verkregen tijdens de controle, stellen wij van het jaarverslag alleen vast of wij geen materiële onjuistheden of inconsistenties zien.

De rechtmatigheidsverantwoording en het normenkader
De rechtmatigheidsverantwoording is de verantwoordelijkheid van het college en laat zien of de gemeente binnen de gestelde regels en budgetten heeft gehandeld. Daarbij wordt gekeken naar drie aspecten: handelen binnen budgetten (begrotingsrechtmatigheid), het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik, en naleving van wet- en regelgeving (voorwaarden).

Voor dat laatste aspect bepaalt de gemeente zelf welke regels worden betrokken in de controle. Deze regels worden vastgelegd in het normenkader, dat door de raad wordt vastgesteld. Onze controle sluit hierop aan en toetst de volledigheid en juistheid van deze verantwoording.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Reikwijdte
Materialiteit
Interne beheersing
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Materialiteit

Diepgang van de controle
Wij hebben de diepgang van onze controle zo ontworpen dat een controle van hoge kwaliteit kan worden uitgevoerd met als doel om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen ter ondersteuning van ons oordeel. De relatie tussen de materialiteit, eventueel geconstateerde afwijkingen en ons oordeel is in de figuur aan de rechterzijde weergegeven. We evalueren onze beoordeling van de materialiteit het gehele jaar door om veranderingen in uw gemeente en haar financiële prestaties weer te geven.

Materialiteit is voorlopig bepaald op €98 miljoen
De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door de toepassing van de materialiteit. Wij stellen bepaalde kwantitatieve drempels voor materialiteit vast. Op basis van deze drempels, en vanuit kwalitatieve overwegingen, hebben wij de aard, het tijdschema en de reikwijdte van onze controlewerkzaamheden voor de individuele jaarrekeningposten en toelichtingen in de jaarrekening kunnen vaststellen en het effect van geïdentificeerde onjuistheden op ons oordeel kunnen beoordelen.

De raad bepaalt de verantwoordingsgrens waarboven (individueel of cumulatief) het college afwijkingen (fouten en onduidelijkheden) moet toelichten in de rechtmatigheidsverantwoording. Onze rol als externe accountant is het toetsen van de getrouwheid van de jaarrekening als geheel, inclusief de toelichting in de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij stellen wij vast dat de jaarrekening geen afwijkingen bevat die groter zijn dan de goedkeuringstolerantie (de materialiteit die wij als accountant hanteren). De verantwoordingsgrens is dus uitsluitend bepalend voor de nauwkeurigheid van de informatie die het college verstrekt over rechtmatigheid. De materialiteit bepaalt met welke diepgang wij de verstrekte informatie controleren en de strekking van ons oordeel.

Fouten en onzekerheden in de controle
Onderstaande figuur laat zien hoe ons oordeel in de verklaring zich verhoudt tot de materialiteit en de omvang van de geconstateerde fouten en onzekerheden.

	Huidig jaar (2026, x €1.000)	Voorgaand jaar ter vergelijking (2025, x €1.000)
Totaal van de lasten van de begroting 2026, exclusief toevoegingen aan de reserves – de omvangsbasis	4.899.813	4.839.209
Goedkeuringstolerantie - procentueel Gebaseerd op het BADO en vastgesteld door de raad	2%	2%
Goedkeuringstolerantie	**98.000**	**96.900**
Uitvoeringsmaterialiteit	**88.200**	**87.400**
Rapporteringstolerantie	**2.450**	**2.420**

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Reikwijdte
Materialiteit
Interne beheersing
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Materialiteit (2)

De rapporteringstolerantie
Op basis van Verantwoordingskader accountantscontrole en rechtmatigheidsverantwoording rekening 2025 van de gemeente Rotterdam hanteren wij een algemene rapportagegrens van 0,05% van de omvangbasis. De omvangbasis is gelijk aan de totale lasten van de gemeente, exclusief de mutaties in de reserves. Dit betekent dat wij in principe alle geconstateerde fouten en onzekerheden die groter zijn dan dit bedrag aan u rapporteren. Wanneer wij tijdens onze controle kleinere afwijkingen tegenkomen die wij desondanks politiek, maatschappelijk of publicitair relevant achten, zullen wij deze uiteraard ook aan u melden.

Controleverschillen met alleen effect op verschuiving (Reclassificaties)
Soms staan bedragen administratief op de verkeerde plek in de jaarrekening, zonder dat dit invloed heeft op het uiteindelijke resultaat van de gemeente. Omdat niet elke administratieve verschuiving even belangrijk is voor uw controlerende rol, hanteren we hiervoor verschillende grenzen. Verschuivingen binnen één specifiek beleidsprogramma of tussen balansposten rapporteren we pas bij grotere geconstateerde afwijkingen vanaf de uitvoeringstolerantie. Als wij echter zien dat geconstateerde afwijkingen betrekkingen hebben op het schuiven met geld tussen verschillende programma's, of als een fout invloed heeft op de kernindicatoren voor uw weerstandsvermogen, dan hanteren we direct de rapportagegrens van 0,05% omdat dit uw budgetrecht en de risicobeheersing raakt.

Wet normering topinkomens (WNT)
Voor de specifieke controle op de topinkomens van bestuurders en functionarissen gelden zeer strikte, landelijke regels. Wij volgen hierin de jaarlijkse materialiteitsgrenzen uit het wettelijke WNT-controleprotocol. Fouten die te maken hebben met het wel of niet opnemen van topfunctionarissen in de verantwoording moeten wij direct vanaf nul euro aan u rapporteren. Voor cijfermatige onjuistheden in de verplichte toelichting op deze topinkomens ligt de rapportagegrens, afhankelijk van de aard van de fout, bij enkele duizenden euro's.

Specifieke Rijksgelden (SiSa-controle)
Bij de verantwoording over specifieke uitkeringen die de gemeente van het Rijk ontvangt, zoals voor het sociaal domein, gelden aparte wettelijke rapportagegrenzen om het risico op terugvordering te bewaken. Voor kleinere regelingen tot €125.000 rapporteren wij fouten vanaf een grens van €12.500. Bij middelgrote regelingen tussen de €125.000 en €1 miljoen rapporteren we zodra een fout de tien procent van het specifieke subsidiebedrag overschrijdt. Voor de grote regelingen met een omvang van meer dan €1 miljoen ligt onze rapportagegrens vast op een bedrag van €125.000.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Reikwijdte
Materialiteit
Interne beheersing
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Onze focus op de interne beheersingsomgeving, IT en controls van gemeente Rotterdam

In 2026 staat de interne beheersingsomgeving van gemeente Rotterdam nog in het teken van de verdere stabilisering van de primaire processen na de ingebruikname van Oracle Fusion in 2025. Daarbij ligt de aandacht op financiële basishygiëne, first time right, de kwaliteit van de vastlegging in de lijn en het tijdig beschikbaar hebben van controle-informatie. De softclose en het terugdringen van controleverschillen blijven hierbij belangrijke aandachtspunten voor het jaarrekeningproces.

Observaties en verbeterpunten delen wij gedurende het jaar via de boardletter en het accountantsverslag, zodat tijdig kan worden bijgestuurd.

IT-omgeving en Oracle Fusion
In onze controle richten wij ons op de samenhang tussen IT, procesbeheersing en de betrouwbaarheid van de financiële verantwoording. Voor Oracle Fusion geldt dat wij op basis van de bevindingen in 2025 in 2026 nog niet kunnen steunen op de applicationcontrols binnen het systeem. Daarom richten wij ons op de opzet en het bestaan van relevante IT General Controls en op aanvullende controlewerkzaamheden waar dat nodig is, onder meer bij processen waar eerder tekortkomingen zichtbaar waren, zoals binnen het betaalproces. Daarnaast kijken wij, samen met gemeente Rotterdam mee bij de verdere inrichting van de Oracle GRC-module (Governance, Risk & Compliance). Hierbij volgen wij de ontwikkelingen rondom de implementatie en de wijze waarop de GRC-functionaliteiten worden ingezet ter ondersteuning van functiescheiding, toegangsbeheer en de beheersing van risico's binnen de Oracle Fusion-omgeving.

Deze betrokkenheid draagt bij aan ons inzicht in de verdere volwassenwording van de interne beheersing rondom Oracle Fusion.

Onze controle aanpak
Onze controleaanpak is risicogericht en combineert werkzaamheden op de interne beheersing met aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden. Daarbij besteden wij specifiek aandacht aan financieel kritieke onderdelen van de organisatie en de bijbehorende IT-beheersing. Daarnaast zetten wij gerichte tooling in, zoals HR Insights, HALO en Optics. Ook verkennen en benutten wij, waar passend binnen het controleproces, de inzet van AI-tooling bij onderdelen van de controle, waaronder inkoop en de SiSa-controles.

De wijze waarop wij samenwerken
Onze controle voeren wij uit in nauwe samenwerking met de afdeling Financial Audit (FA). FA werkt de controleaanpak per proces uit in een afgestemd werkplan, dat de basis vormt voor de op te leveren dossiers. Wij maken bij onze controle optimaal gebruik van deze werkzaamheden, maar blijven verantwoordelijk voor onze eigen controleaanpak. Bij significante risico's, frauderisico's en processen met een groot schattingselement verrichten wij altijd zelf controlewerkzaamheden. Innovatie zoals data-analyse en AI pakken wij samen met FA op, waarbij deze zoveel mogelijk in de lijn worden belegd. Over de voortgang en bevindingen informeren FA en PwC de COR gezamenlijk via de voortgangsrapportages.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Reikwijdte
Materialiteit
Interne beheersing
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Onze focus op de interne beheersingsomgeving, IT en controls van gemeente Rotterdam

Fraude en integriteit
Frauderisico's maken integraal onderdeel uit van onze controleaanpak. Wij onderkennen dat de druk op de organisatie, de omvang van investeringsstromen en de complexiteit van processen het risico op fraude en onregelmatigheden vergroten. In lijn met de controlestandaarden besteden wij daarom specifiek aandacht aan het risico van management override of controls en aan frauderisico's binnen processen zoals aanbestedingen, grondexploitaties en betalingen.

Onze fraudeaanpak bestaat uit een combinatie van werkzaamheden, waaronder data-analyse op journaalposten, het beoordelen van schattingen en de daarbij gehanteerde veronderstellingen, het bespreken van frauderisico's en signalen met management en betrokken functionarissen, en het evalueren van de wijze waarop de gemeente frauderisico's identificeert en opvolgt. Daarnaast besteden wij, in lijn met onze risicoanalyse, specifieke aandacht aan processen en dossiers met een verhoogd frauderisico, zoals aanbestedingen, grondexploitaties, betalingen en de opvolging van maatregelen naar aanleiding van onderzoeken (zoals SpendCloud-passen).

Indien wij tijdens onze controle signalen van (mogelijke) fraude of integriteitsvraagstukken constateren, bespreken wij deze tijdig met het management en – indien relevant – met de COR, conform de geldende controlestandaarden. Hiermee dragen wij bij aan het versterken van een integere organisatiecultuur en een robuuste beheersingsomgeving.

Datagedreven beheersing
De gemeente ontwikkelt zich tegelijkertijd verder op het gebied van digitalisering, data-analyse en AI. Uit de beschikbare stukken blijkt dat thema's als cyberweerbaarheid, data-soevereiniteit, expliciet eigenaarschap binnen de clusters en verantwoord gebruik van AI bestuurlijk en organisatorisch nadrukkelijk op de agenda staan. Voor zover deze ontwikkelingen doorwerken in de financiële verantwoording, onderliggende processen of de beschikbaarheid van betrouwbare data, betrekken wij deze in onze risicoanalyse en controleaanpak

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Artificial Intelligence
Inzet van AI bij onze controle
Artificial Intelligence
Team en controleproces
Bijlagen

3

Relevante ontwikkelingen,

In dit hoofdstuk komen relevante ontwikkelingen voor gemeente Rotterdam terug.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Artificial Intelligence
Inzet van AI bij onze controle
Artificial Intelligence
Team en controleproces
Bijlagen

Artificial Intelligence

AI-ontwikkelingen en beheersingsvraagstukken

Ontwikkelingen rondom Artificial intelligence

Kunstmatige intelligentie (Artificial intelligence, hierna: AI) speelt een steeds grotere rol in de digitale transformatie van organisaties en biedt almaar nieuwe mogelijkheden voor innovatie, kostenbesparing en efficiëntie. De uitgangspositie daarvoor is zo veel mogelijk gestandaardiseerd en kwalitatief hoogwaardige data in de IT-applicaties.

Hoewel momenteel vooral taalmodellen zoals ChatGPT en CoPilot worden ingezet, groeit het gebruik van cijfermatige AI-toepassingen. Voor gemeente Rotterdam is het van belang om rekening te houden met de (digitale) vaardigheden van burgers, de competenties van eigen medewerkers en de bestaande regelgeving (zoals informatiebeveiliging en de AVG). Voor gemeenten zien wij onder meer potentieel ten aanzien van:

- Chatbots op basis van generatieve AI om vragen van burgers automatisch te beantwoorden.
- AI-modellen die op basis van data het onderhoud van gemeentelijk vastgoed en de openbare ruimte analyseren en voorspellen wanneer vervanging nodig is.
- AI-systemen die patronen herkennen die kunnen wijzen op mogelijke fraude, bijvoorbeeld bij subsidieaanvragen en ingediende facturen.
- Gebruik van AI om administratieve documenten zoals vergunningen, contracten en subsidiedossiers te verwerken en analyseren (mede in het licht van AVG-vereisten).

Ook in onze controle en die van FA neemt de inzet van AI toe. Zo maakt FA gebruik van AI bij de beoordeling van prestatieverklaringen, en wordt AI breder in de gemeentelijke uitvoering ingezet, bijvoorbeeld bij scanauto's. Graag gaan wij met u in gesprek over de actieve AI-toepassingen in uw organisatie, de gevolgen voor uw interne beheersing en risicomanagement en de gevolgen voor onze controle.

De EU AI Act introduceert een wettelijke eis voor AI-geletterdheid

De Europese AI Act is op 1 augustus 2024 in werking getreden en stelt geharmoniseerde regels op voor de ontwikkeling, toepassing en het gebruik van AI in de EU. De wet beoogt betrouwbare, ethische en veilige AI. Een van de eerste verplichtingen vanuit deze wet (vereist per februari 2025), is AI-geletterdheid. Organisaties wordt geadviseerd hun AI-toepassingen in kaart te brengen, medewerkers op te leiden en richtlijnen voor verantwoord gebruik te implementeren. In onze controle beoordelen wij op welke wijze waarop de gemeente Rotterdam actief invulling geeft aan AI-governance.

Het gebruik van Artificial intelligence in onze controle

In onze controle maken wij eveneens gebruik van AI. Zie hiervoor ook sheet.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Artificial Intelligence
Inzet van AI bij onze controle
Artificial Intelligence
Team en controleproces
Bijlagen

Inzet van AI bij onze controle

Onze controle verbeteren en optimaliseren met behulp van AI-tools. We maken gebruik van AI-tools, zowel van derden als intern ontwikkeld door ons kantoor, waardoor we onze werkzaamheden kunnen verbeteren en optimaliseren en nieuwe inzichten kunnen genereren.

AI-assistanten

We maken gebruik van AI-assistenten zoals Microsoft Copilot, ChatPwC en ChatAssurance binnen onze beveiligde bedrijfsomgeving. Het gebruik van deze AI-assistenten is onderworpen aan onze strikte bedrijfsregels (bijvoorbeeld niet-ondersteunde zelfevaluatie) en controlerichtlijnen. De AI-toepassingen worden ingezet ter ondersteuning van onze oordeelsvorming en niet ter vervanging van ons professioneel oordeel.

Hoe wij AI inzetten bij de controle van uw jaarrekening

Met AI-tools worden we in ons controleteam geholpen bij administratieve taken en door uitgangspunten te genereren op basis van betrouwbare input, inzichten te genereren en consistentie te waarborgen. Zo zetten bij AI in bij de volgende taken:

- In kaart brengen van de toetspunten en risico's ten aanzien van de SiSa-regelingen.
- Samenvatten van documenten, onder andere notulen, contracten en leningsovereenkomsten.
- Notuleren van interne overleggen met het definiëren van actiepunten en bijhouden van gespreksnotities.
- Het op basis van het jaarverslag signaleren van mogelijke frauderisicofactoren.
- Het begrip krijgen over de belangrijke thema's in uw jaarstukken.
- Toetsen van de jaarrekening op het voldoen aan de wet- en regelgeving, rekenkundige juistheid en consistentie.

De ontwikkelingen rondom AI gaan daarbij snel. Naar verwachting zullen wij in de komende jaren de inzet van AI in de controle verder uitbreiden.

Wij zullen daarnaast gebruik maken van onze door PwC ontwikkelde Corporate Report Analysis toolbox, een AI gedreven oplossing voor documentanalyse die de toon, duidelijkheid en thematische structuur van uw jaarstukken beoordeelt. Het evalueert sentiment (positief, neutraal, negatief) en objectiviteit (objectief vs. subjectief) voor het jaarverslag.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Artificial Intelligence
Inzet van AI bij onze controle
Artificial Intelligence
Team en controleproces
Bijlagen

EU-richtlijn loontransparantie

De EU-richtlijn loontransparantie heeft als doel de loonkloof tussen mannen en vrouwen te verkleinen door de beloningsstructuren transparanter te maken. De richtlijn ondersteunt eerlijkere werkplekken door ongerechtvaardigde loonverschillen in de EU te helpen opsporen en aanpakken.

Wat zijn de vereisten voor uw organisatie?

- Informatie openbaar maken over beloningsverschillen voor verschillende functies binnen een organisatie.
- Ontwikkelen of bijwerken van beleid (antidiscriminatie, loonbeleid, duidelijke definitie van 'gelijk werk' etc.), functiearchitectuur en arbeidscontracten.
- Training en bijscholing voor HR, nu het recht van werknemers op informatie wordt uitgebreid en de 'bewijslast' voor non-discriminatie bij werkgevers komt te liggen.
- Invoering van nieuwe HR/wervingsprocessen.
- Implementatie van nieuwe software om gegevens en rapportagevereisten te beheren.

De financiële gevolgen kunnen verstrekkend zijn

- Schadeloosstelling voor slachtoffers van loondiscriminatie en sancties voor werkgevers die zich niet aan de regels houden.
- Loonkloof van >5% = verplichting om corrigerende maatregelen te nemen of een rechtvaardiging te geven (bepaald in samenwerking met de ondernemingsraad).
- Werknemers hebben recht op informatie over het gemiddelde salaris van hun collega's.
- Werkgevers moeten deze informatie binnen 2 maanden verstrekken. Er moet een proces zijn om te voorkomen dat HR wordt overspoeld met verzoeken van werknemers.

De tijdlijnen zetten (bijna) al onze klanten onder druk

- Implementatie in Nederland vanaf 1 januari 2027.
- Ondernemingen hebben de tijd nodig om zich voor te bereiden, gegevens te verzamelen, de vergelijkingsgroepen in te stellen, enz.
- Ondernemingen met > 150 werknemers moeten in 2028 rapporteren over boekjaar 2027.

13%

Gemiddelde loonkloof tussen mannen en vrouwen in de EU

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

3 Relevante ontwikkelingen, team en het controleproces

In dit hoofdstuk hebben we onze (kern-)teamsamenstelling voor komend jaar toegelicht, alsmede de controleplanning op hoofdlijnen.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Ons team en onze controleplanning

Ons team

Voor de controle van de jaarrekening zetten wij een betrokken en goed bereikbaar controleteam in dat past bij uw organisatie. Martine Koedijk is eindverantwoordelijk accountant en Annemarie Kros is de opdrachtmanager en het eerste aanspreekpunt voor de dagelijkse uitvoering van de controle. Jaco Sira stuurt het controleteam aan en Frank Versleijen is betrokken als IT-specialist. Waar dat nodig is, schakelen wij aanvullende experts in, bijvoorbeeld op het gebied van pensioenen, financiële instrumenten, WNT, SiSa en sociale zaken. Zo zorgen wij ervoor dat de controle niet alleen voldoet aan de wettelijke eisen, maar ook aansluit op de belangrijkste ontwikkelingen, risico's en aandachtspunten binnen uw gemeente.

Naam	Rol	Contact
Martine Koedijk	Eindverantwoordelijk accountant	martine.koedijk@pwc.com
Annemarie Kros	Senior director	annemarie.kros@pwc.com
Jaco Sira	Director	jaco.x.sira@pwc.com
Frank Versleijen	Director IT audit	frank.versleijen@pwc.com

Controleplanning

Wij hanteren een herkenbare jaarlijkse controlecyclus. In de zomer en het najaar richten wij ons op planning, risicoanalyse en procesbesprekingen. In het najaar voeren wij de interim-controle uit en rapporteren wij onze bevindingen in de boardletter. Vanaf februari 2027 start de jaarrekeningcontrole, waarna wij de belangrijkste werkzaamheden afronden en onze bevindingen bespreken met de organisatie en COR. Zie voor de verdere uitwerking de volgende slide.

Onafhankelijkheid

Geen bijzonderheden te melden rondom onafhankelijkheid. Wij zullen onze naleving van externe normen en ons wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid met betrekking tot onze dienstverlening in 2026 bewaken en bevestigen dat wij aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen. Daarbij houden we ons ook aan de afspraken (inclusief het afwegingskader) die we hierover met de COR hebben gemaakt.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen

Ons team en onze controleplanning

Periode	Fase	Belangrijkste activiteiten	Belangrijkste overlegmomenten
Juli – augustus 2026	Planning	• Kennisnemen ontwikkelingen gemeente • Opzetten en bespreken risicoanalyse • Bespreken werkplannen van FA • Controleplanning opstellen • Afspraken met organisatie maken over planning en oplevering • Opzet algemene IT beheersing beoordelen	• Bespreken controleplan en startnotitie
September – oktober 2026	Interim-controle	• Bespreken opzet financiële processen • Vaststellen of processen in de praktijk ook bestaan zoals ze beschreven zijn • Gegevensgerichte controles op de (kritieke) processen • Innovatie • Beoordelen softclose waaronder vaststellen betrouwbaarheid lijstwerk	• Bespreking boardletter met organisatie, CD/portefeuillehouder en COR
November – december 2026	Voorbereiding jaarrekening-controle	• Gegevensgerichte controles op de (kritieke) processen • Controleren waarderingsaspecten ten aanzien van financiële vaste activa, materiële vaste activa en personele voorzieningen • Op te leveren specificaties jaarrekeningcontrole met de organisatie bespreken	• Voortgangsoverleg met de organisatie
Februari – april 2027	Jaarrekening-controle	• Uitvoeren jaarrekeningcontrole • Controle van derden ontvangen verantwoordingen • Gegevensgerichte controle tot en met 31 december 2026 • Controleaanpassingen in definitieve jaarrekening • Evaluatie	• Bespreken uitkomsten controle • Bespreken accountantsverslag met de organisatie, het college en de COR

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Bijlagen

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Door controlestandaarden vereiste communicatie

Als PwC vinden wij het van belang om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste voorwaarden en aandachtspunten van de controle aan u rapporteren. Deze hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie op grond van controlestandaarden	Controleplan	Boardletter	Accountantsverslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant	●		
Bevestiging van de onafhankelijkheid van PwC	●		●
De zaken die zijn aangemerkt als kernpunten van de controle			●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet naleven van wet- en regelgeving			●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.			●
Standpunt van de accountant over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op het financiële verslaggevingsproces			●
Niet-gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de gemeente			●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's		●	●

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheden van het college en de COR voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college en de raad voor de jaarrekening
Het college is verantwoordelijk voor:

- het opstellen en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (‘BBV’) en het bepaalde bij en krachtens de Wet normering topinkomens (‘WNT’);
- de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met de begroting en met de in relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen; en voor
- interne beheersingsmaatregelen die het college noodzakelijk acht om een jaarrekening te kunnen opstellen die geen afwijkingen van materieel belang bevat door fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico’s vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen.
De raad is verantwoordelijk voor het toezicht op het proces van de financiële verslaggeving door de gemeente.

Verantwoordelijkheid van de accountant
Onze verantwoordelijkheid is het plannen en uitvoeren van een controleopdracht op een manier die ons in staat stelt om voldoende en passende controle-informatie te krijgen die een basis voor onze verklaring biedt.

Onze doelstellingen zijn het krijgen van redelijke zekerheid of de jaarrekening als geheel geen onjuistheden van materieel belang bevat of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, en het afgeven van een controleverklaring waarin onze verklaring is opgenomen. Redelijke zekerheid betekent een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor wij mogelijk niet alle materiële onjuistheden ontdekken. Onjuistheden kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten. Zij worden als materieel beschouwd wanneer redelijkerwijs kan worden verwacht dat ze, elk afzonderlijk of in totaal, gevolgen kunnen hebben voor de economische beslissingen die gebruikers op grond van de jaarrekening nemen.

Materialiteit heeft gevolgen voor de aard, timing en omvang van onze controle-werkzaamheden en de evaluatie van het effect van vastgestelde onjuistheden op onze verklaring.

Voor een gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden verwijzen wij u naar de bijlage bij onze controleverklaring.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot fraude en wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheden van het college

Deze bestaan uit:

- het identificeren en bewaken van de wet- en regelgeving die van toepassing is op de entiteit en zorgen voor volledigheid ervan;
- het uitvoeren van een risicobeoordeling waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan het risico van fraude door het bespreken van prikkels en pressiepunten, kansen, en instellingen en rationaliseringen, evenals het risico van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het ontwerpen en implementeren van programma's en beheersings-maatregelen om fraude (fraudebestrijdingsprogramma's) en niet-naleving van wet- en regelgeving te voorkomen, te bestrijden en op te sporen;
- ervoor zorgen dat de cultuur en de omgeving van de entiteit eerlijkheid en ethisch gedrag bevorderen;
- ervoor zorgen dat de activiteiten van de entiteit worden uitgevoerd conform de bepalingen van wet- en regelgeving, en dat deze voldoen aan de wet- en regelgeving waarin de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening wordt geregeld;
- het onderzoeken van vermeende of vermoede misstanden die onder de aandacht van het college zijn gebracht.

De verantwoordelijkheden van degenen die zijn belast met governance, dat wil zeggen de raad

Deze bestaan uit:

- het versterken van een cultuur van eerlijkheid en ethisch gedrag door middel van actief toezicht;
- het evalueren van de beoordeling door het management van de risico's in verband met fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving, implementatie van passende maatregelen en zorgen voor een juiste tone at the top;
- ervoor zorgen dat het college passende maatregelen nemen om fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te bestrijden en te voorkomen en om werknemers en andere stakeholders beter te beschermen;
- het onderzoeken van vermeende of vermoede misstanden die onder de aandacht van de raad zijn gebracht;
- het stellen van vragen aan het college over beheersingsmaatregelen ter bewaking van doelstellingen, zodat deze in redelijkheid haalbaar zijn.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot fraude en wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheid van de accountant

De accountant is verantwoordelijk voor:

- het inplannen en uitvoeren van de controle om redelijke zekerheid te bieden dat de jaarrekening geen materiële onjuistheden bevat, ongeacht of deze worden veroorzaakt door fraude of door fouten;
- het evalueren of de programma's en beheersingsmaatregelen van de entiteit waarmee geïdentificeerde risico's van materiële fouten als gevolg van fraude en als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving worden aangepakt op de juiste wijze zijn opgezet en in werking gesteld;
- het evalueren van het proces van het management voor het beoordelen van de effectiviteit van programma's en beheersingsmaatregelen in verband met fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het evalueren van noemenswaardige fraude aan de zijde van het senior-management en de gevolgen voor de controleomgeving;
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In de context van onze controle van de jaarrekening zijn onze doelstellingen met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving als volgt:

- het vaststellen en beoordelen van het risico van materiële onjuistheden in de jaarrekening als gevolg van fraude en als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de beoordeelde risico's van materiële onjuistheden als gevolg van fraude, door een gepaste controleaanpak te ontwerpen en te implementeren;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot naleving van de bepalingen van die wet- en regelgeving waarvan algemeen wordt erkend dat ze directe gevolgen hebben voor de bepaling van materiële bedragen en toelichtingen in de jaarrekening; en
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Samenvatting in begrijpelijke taal

Let op: we hebben vaktechnische taal ‘vertaald’. Hierdoor kan geen zekerheid aan deze tekst worden ontleend. We verwijzen daarvoor naar de samenvatting in het controleplan.

Belangrijke ontwikkelingen voor uw gemeente

- Rotterdam staat in 2026 voor de opgave om de financiële verantwoording en de onderliggende werkprocessen verder te stabiliseren. Om op tijd inzicht te krijgen in de voortgang helpt een tussentijdse afsluiting van de boeken (‘softclose’). De organisatie analyseert de oorzaken van de controleverschillen over 2025 en voert gerichte verbeteracties door om de basis van de financiële administratie structureel te verbeteren.
- Voor de kwaliteit van de primaire processen, de administratie en de verantwoording is het belangrijk dat werk de eerste keer goed gebeurt (first time right). Dat levert tijdige en betrouwbare informatie voor de controle op. Het coalitieakkoord ondersteunt dit, onder andere via het vereenvoudigen van processen.
- De financiële houdbaarheid blijft aandacht vragen. De maatschappelijke opgaven en investeringen zijn omvangrijk (waaronder Stadsburg en andere projecten) en de vaste inkomsten en uitgaven staan onder druk. De provincie vraagt daarbij specifiek aandacht voor de onderbouwing van stelposten (bedragen die wél in de begroting staan, maar waarvan de concrete invulling nog niet vaststaat).

Risico’s in de controle van 2026

- Voor 2026 onderkennen wij enkele belangrijke risico’s, waaronder frauderisico’s zoals het bewust omzeilen van interne controles door leidinggevenden, aanbestedingen aan bevriende partijen, onjuiste betalingen en niet-zakelijke transacties bij grondexploitaties en vastgoed.
- Door de vastgestelde tekortkomingen in 2025 kunnen wij in 2026 niet steunen op de betrouwbaarheid van Oracle Fusion. Zo is niet goed vast te stellen of wijzigingen en toegangsrechten op de juiste manier worden beheerd. Ook hebben medewerkers buiten de IT-afdeling te ruime toegangsrechten.
- Doordat eerdere aandachtspunten zijn opgevolgd, is het risico rond het onterecht vaststellen van geleverde prestaties (bijvoorbeeld bij inkoop) niet langer als apart risico aangemerkt.
- Er is nog blijvende aandacht nodig om verbeteringen structureel te borgen, vooral bij aanbestedingen en de basiskwaliteit van de financiële administratie. Onvoldoende verbetering op deze punten vergroot de kans op correcties achteraf, onzekerheden in de cijfers en vertraging in het controleproces.

Onze controleaanpak en speerpunten

- Onze controle is vooral gegevensgericht: wij onderzoeken zelf transacties en gegevens. Waar mogelijk maken wij gebruik van het werk dat de afdeling Financial Audit (FA) van de gemeente al heeft gedaan. Voor de belangrijkste (significante) risico's voeren wij altijd zelf controlewerk uit.
- De focus en diepgang van onze controle bepalen wij aan de hand van de belangrijkste ontwikkelingen bij de gemeente: het stabiliseren van processen, de basis van de financiële administratie op orde krijgen, het sociaal domein, waaronder het model waarmee zorgkosten worden voorspeld (prognosemodel) en de financiële houdbaarheid op langere termijn. Daarnaast kijken wij naar specifieke dossiers, zoals: Museum Boijmans Van Beuningen, erfpacht, bouwclaims, ontwikkelingen rond horizontaal toezicht, de VPB voor brandstofverkooppunten en het actualiseren van grondexploitaties.
- Wij zetten data-analyse in om afwijkingen en risico's op tijd te signaleren, bijvoorbeeld bij journaalboekingen en salarissen. Ook gebruiken wij kunstmatige intelligentie (AI) binnen de controle, onder andere bij inkoop, betalingen en de controle van specifieke uitkeringen (SiSa).
- De grens waarboven fouten in de jaarrekening als belangrijk worden beschouwd (materialiteit) voor 2026 bedraagt €98 miljoen. Dit is 2% van de totale lasten, exclusief reservemutaties, en is op dezelfde manier bepaald als vorig jaar (conform startnotitie).
- De specifieke aandachtspunten voor 2026 van de raad (speerpunten) zijn toegevoegd na het overleg met de Commissie Onderzoek van de Rekening (COR) op 15 september 2026.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Woordenlijst technische begrippen

Controle en accountancy

Term	Toelichting in begrijpelijke taal
Materialiteit	De grens waarboven een fouten en/of afwijking in de jaarrekening groot genoeg zijn om invloed te hebben op besluiten van de raad. Voor 2026 is dit vastgesteld op €98 miljoen (2% van de totale lasten, exclusief overboekingen naar reserves).
Goedkeuringstolerantie	Het percentage fouten dat maximaal mag voorkomen voordat de accountant geen goedkeurende verklaring meer kan afgeven. Dit is als het ware de "foutmarge" die is toegestaan.
Uitvoeringsmaterialiteit	Een iets lagere grens (€88,2 miljoen) die de accountant gebruikt om te bepalen hoe diepgaand hij controleert.
Rapporteringstolerantie	De grens (€2,45 miljoen) waarboven afwijkingen aan de raad worden gerapporteerd. Kleinere afwijkingen worden niet apart gemeld.
Getrouwheid	De vraag of de jaarrekening een juist en volledig beeld geeft van de werkelijke financiële situatie.
Rechtmatigheid / Rechtmatigheidsverantwoording	De verantwoording van het college of het geld is uitgegeven of verantwoord volgens de regels (wetten, verordeningen, raadsbesluiten) en het budgetrecht van de raad tot stand zijn gekomen.
Gegevensgerichte werkzaamheden	Controlewerk waarbij de accountant zelf transacties onderzoekt, bijvoorbeeld via steekproeven.
Significante risico's	De belangrijkste risico's op fouten of afwijkingen in de jaarrekening waar de accountant altijd zelf gericht controlewerk op uitvoert.
Controleverschillen	Verschillen tussen wat er in de jaarrekening staat en wat er volgens de accountant had moeten staan. Dit kunnen fouten zijn, maar ook verschillen bij schattingsposten of ramingen.
Reclassificaties	Controleverschillen die alleen een verschuiving tussen posten in de jaarrekening betreffen, zonder gevolgen voor het resultaat. Bijvoorbeeld: een bedrag stond onder "inkoop" maar hoort eigenlijk onder "subsidies".

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Woordenlijst technische begrippen

Term	Toelichting in begrijpelijke taal
Oordeelsonthouding	De accountant kan geen oordeel geven over de jaarrekening.
Afkeurend oordeel	De accountant keurt de jaarrekening af omdat deze geen getrouw beeld geeft of niet rechtmatig is.
Verklaring met beperking	De accountant keurt de jaarrekening goed, met uitzondering van één of meer specifieke punten.
Goedkeurende verklaring	De accountant keurt de jaarrekening volledig goed.
Softclose	Het tussentijds uitzoeken van diverse grootboekrekeningen, meestal per kwartaal of halverwege het jaar. Zo worden problemen eerder gesignaleerd en verloopt de jaarafsluiting soepeler.
Boardletter	Een tussentijds verslag waarin de accountant al tijdens het jaar opmerkingen en verbeterpunten deelt, veelal over de kwaliteit van de interne beheersing en de aandachtspunten voor de verdere controle van de jaarrekening.
Accountantsverslag	Het verslag waarin de accountant zijn bevindingen rapporteert aan de raad en het college.
Speerpunten	Onderwerpen die de raad of COR extra aandacht wil geven in de accountantscontrole.
FA (Financial Audit)	De interne auditafdeling van de gemeente die de financiële controle op de 15 financieel kritieke processen uitvoert.
First time right	Het principe om werkzaamheden en administratie in één keer goed uit te voeren, zonder achteraf te herstellen.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Woordenlijst technische begrippen

Financiële en bestuurlijke begrippen

Term	Toelichting in begrijpelijke taal
BBV (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten)	De wettelijke regels waaraan gemeenten zich moeten houden bij het opstellen van de begroting en jaarrekening.
WNT (Wet normering topinkomens)	De wet die grenzen stelt aan de beloning van bestuurders bij (semi-)publieke organisaties.
SiSa (Single information, Single audit)	Een verplichte bijlage bij de jaarrekening waarin de gemeente verantwoording aflegt over specifieke Rijksuitkeringen.
Stelposten	Bedragen die wél in de begroting staan, maar waarvan de concrete invulling nog niet vaststaat.
Grondexploitatie	Een financieel plan voor gebiedsontwikkeling. De gemeente koopt grond, maakt deze bouwrijp (wegen, riolering aanleggen) en verkoopt de grond aan projectontwikkelaars of bouwers. Het verschil tussen kosten en opbrengsten is het resultaat.
VPB (Vennootschapsbelasting)	Belasting die gemeenten betalen over winst uit ondernemersactiviteiten, zoals bij brandstofverkooppunten.
Horizontaal toezicht	Een werkwijze waarbij de gemeente en Belastingdienst vooraf afspraken maken over de behandeling van fiscale onderwerpen, in plaats van het achteraf controleren door de Belastingdienst.
Budgetrecht	Het recht van de gemeenteraad om te beslissen over de inzet van gemeentelijke financiële middelen.
Weerstandsvermogen	De mate waarin de gemeente financiële tegenslagen kan opvangen zonder in de problemen te komen.
Financiële houdbaarheid	De mate waarin de gemeente ook op lange termijn haar financiën op orde kan houden.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Woordenlijst technische begrippen

Term	Toelichting in begrijpelijke taal
Structurele exploitatie	De vaste, jaarlijks terugkerende inkomsten en uitgaven van de gemeente. Bij een structureel evenwicht kan de gemeente de vaste, terugkerende kosten betalen met de vaste, terugkerende inkomsten.
Provinciaal toezicht	Het toezicht dat de provincie houdt op de gemeentelijke financiën.

IT, data en interne beheersing

Term	Toelichting in begrijpelijke taal
Interne beheersing	Alle maatregelen binnen de organisatie om ervoor te zorgen dat processen goed verlopen, fouten worden voorkomen, en fraude wordt tegengegaan. Denk aan procedures, controles en functiescheidingen.
Oracle Fusion	Het nieuwe financiële computersysteem van de gemeente Rotterdam, ingevoerd in 2025. Hierin wordt de gehele financiële administratie bijgehouden.
ITGC (IT General Controls)	Algemene beheersingsmaatregelen rondom alle IT-systemen, netwerk en hardware, zoals het beheer van wijzigingen en toegangsrechten.
Application controls	Geautomatiseerde controles die binnen een computersysteem zijn ingebouwd.
Oracle GRC (Governance, Risk & Compliance)	Een onderdeel van het financiële systeem voor het beheer van risico's, toegangsrechten en taakverdeling.
Functiescheiding	Het principe dat belangrijke taken door verschillende personen worden uitgevoerd, zodat niemand alleen een volledige geldstroom kan beheersen. Bijvoorbeeld: degene die een factuur goedkeurt, mag niet dezelfde zijn als degene die de betaling doet. Dit voorkomt fraude en fouten.

Inleidende brief
Samenvatting
Omgevings- en risicoanalyse
Controleaanpak
Ontwikkelingen
Team en controleproces
Bijlagen
Vereiste communicatie
Verantwoordelijkheden
Samenvatting in begrijpelijke taal
Woordenlijst technische begrippen

Woordenlijst technische begrippen

Term	Toelichting in begrijpelijke taal
Management override of controls	Het risico dat leidinggevenden bewust interne controles omzeilen.
Data-analyse (o.a. HALO, Optics, HR Insights)	Methoden en hulpmiddelen om grote hoeveelheden gegevens te onderzoeken op afwijkingen.
AI-tooling (Artificial Intelligence)	Het gebruik van kunstmatige intelligentie, zoals Microsoft Copilot, ChatPwC en ChatAssurance, voor bijvoorbeeld documentanalyse en notuleren.
EU AI Act	Europese wetgeving met regels voor de ontwikkeling en het gebruik van kunstmatige intelligentie.
Prognosemodel (sociaal domein)	Het model waarmee de gemeente zorgkosten (bijvoorbeeld Wmo en jeugdzorg) voor de komende periode probeert te voorspellen.